

DENETÇİ BAĞIMSIZLIĞININ DENETİMİN KATMA DEĞERİ ÜZERİNE ETKİSİ*

Öğr. Gör. Kadir GÖKOĞLAN**

Doç. Dr. Ahmet TANÇ***

Araştırma Makalesi / *Research Article*

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Özel Sayı 2018; 20, ös377- ös390

ÖS
377

ÖZ

Dünyada yaşanan ekonomik ve sosyal gelişmeler neticesinde Türkiye’de oluşturulan Kamu Gözetimi Kurumu, denetimde kalitenin artırılmasına imkan sağlamaktadır. Kalitenin artırılması, katma değerli denetim faaliyetleriyle mümkündür. Denetçiler, katma değerli denetim faaliyetlerinde önemli rol oynamaktadır. Denetçilerin bağımsızlık, tarafsızlık ve dürüstlük ilkelerine bağlılığı, bağımsız denetim faaliyetlerinin kalitesini ve katma değerini etkilemektedir.

Bu çalışma, denetçi bağımsızlığının denetim faaliyetlerindeki katma değere etkisinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla Türkiye’deki 66 yatırım kuruluşuna yüz yüze anket uygulaması yapılarak, araştırma verileri elde edilmiştir. Çalışma sonucunda yatırım kuruluşları bağımsızlığın, ekonomik büyümeye katkı sağladığı ve bağımsız denetim faaliyetlerinde şeffaflığın artırılmasına imkan sağladığını düşünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağımsız Denetçi, Denetimde Kalite, Bağımsızlık, Denetimin Katma Değeri

JEL Sınıflandırması: M40, M42

* Makale gönderim tarihi: 23.06.2018 ; kabul tarihi: 01.08.2018

Bu çalışma, 13-15 Eylül 2018 tarihlerinde MODAV tarafından Nevşehir’de düzenlenen 15. Uluslararası Muhasebe Konferansı’nda bildiri olarak sunulmuş ve alınan eleştiriler dikkate alınarak yeniden hazırlanmıştır.

** Öğr. Gör. Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü, kadir.gokoglan@dicle.edu.tr, orcid.org/0000-0001-6397-8477

*** Doç. Dr. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü. atanc@nevsehir.edu.tr, orcid.org/0000-0002-4119-8207

Atf: Gökoğlan, K. ve Tanç, A. (2018). Denetçi bağımsızlığının denetimin katma değeri üzerine etkisi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20 (Özel Sayı), ös377ös390

THE EFFECTS OF AUDITOR INDEPENDENCE ON AUDIT VALUE ADDED

ABSTRACT

As a result of the economic and social development throughout the world created the Public Oversight Authority in Turkey, also it makes it possible to increase the quality of audits. Increasing the quality is possible through value-added audit activities. Auditors play an important role in value-added auditing activities. Auditors' commitment to principles of independence, impartiality and honesty affects the quality and value added of independent auditing activities.

This study was conducted in order to determine the value added effect of auditor independence audit activities. For this purpose, making face to face survey of 66 investment companies in Turkey, research data were obtained. As a result of the study, investment organizations think that independence contributes to economic growth and allows for increased transparency in independent audit activities.

Keywords: Independent Auditor, Quality in Audit, Independence, Value Added Audit

JEL Classification: M40, M42

1. GİRİŞ

Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu ve Uluslararası Sayıştaylar Birliği (INTOSAI) bağımsızlık kavramını iki boyutlu ele almaktadır. İlk olarak, denetçinin denetim görüşüne karar verirken, tarafsızlığını, dürüstlüğünü, mesleki yargısını ve şüpheciliğini etkileyecek herhangi bir durumun olmamasına dikkat etmektir. İkincisi ise, üçüncü tarafların denetçinin tarafsızlığı, dürüstlüğü ve mesleki yargısına olan inancını kaybettirecek herhangi bir durum, davranış ya da ilişkiden kaçınmaktır (Kayrak 2015, 96).

IFAC (2005) tarafından düzenlenen kavramsal çerçeve iki ana boyutu kapsayarak bağımsızlığı tanımlamaktadır. Bağımsızlık, dürüstlikle hareket eden, tarafsız davranan ve profesyonel iş yaşamına şüphecilikle yaklaşan denetçilerin zihninde oluşan bir tutum olarak tanımlanmıştır. Ayrıca bağımsızlık, denetçilerin denetim faaliyetlerine ilişkin almış olduğu karardır ve bu karar sonucundaki yargılarının bir başkasının görüş ve düşüncelerine bağlı kalmadan (Gönülaçar 2007, 10), doğruluk, dürüstlük ve objektiflik niteliklerine sahip olmasıdır. Kısacası bağımsızlık denetçinin kendine özgü karakteristik özelliklerini ifade etmektedir (Reiter ve Williams 2004, 7; Erken 2009, 17). Diğer bir ifadeyle bağımsızlık, denetim testlerini gerçekleştirirken, testlerin sonuçlarını değerlendirirken ve denetim raporunu yayınlarken tarafsız bir bakış açısı kazanmak demektir (Nelson 2003, 4).

Denetim firmaları, hem yüksek denetim performansı sağlama hem de denetlenen işletmenin memnuniyetini maksimize etmek için çaba harcamaları gerektiği konusunda ortak bir görüşe sahiptirler. Aynı zamanda denetim kalitesi, hem iç hem de dış bilgi kullanıcıları için önemli olmakla birlikte denetlenenin memnuniyeti açısından denetim mesleğinin merkezinde yer almaktadır (Bhattacharya 2001, 14; Donald ve diğerleri 2006, 141).

2. DENETÇİ BAĞIMSIZLIĞI, DENETİMİN KALİTESİ ve KATMA DEĞER

Denetim kalitesi kavramının kesin olarak tanımlanması ve ölçülmesi oldukça zordur. Bunun nedeni denetim piyasasındaki katılımcıların beklenti ve ihtiyaçlarının birbirinden farklı ve çelişkili olması durumudur. Literatürde denetim kalitesi üzerine pek çok tanımlama mevcuttur. DeAngelo denetim kalitesini, denetçinin müşteri kayıtlarındaki değişiklikleri ve hataları tespit ederek ve finansal tablolardaki önemli yanlış beyanları keşfederek (Hardies ve diğerleri 2009, 3; Giroux ve Jones 2011, 63) ilgililere rapor etme olasılığı olarak tanımlamıştır (DeAngelo 1981, 186). Hileli veya usulsüz faaliyetlerin tespiti ve tespit edilenlerin raporlanması işlemleri denetim kalitesinin iki temel bileşenini oluşturmaktadır (Adeyemi ve Fagbemi 2010, 171; Soliman ve Elsalam 2012, 1293).

Yıllardır tartışma konusu olmuş denetim kalitesini etkileyen en önemli unsurlardan birisi denetçi bağımsızlığıdır (Law ve diğerleri 2013, 685; Garcia-Blandon ve Argiles 2015, 82). Denetçi bağımsızlığını firma düzeyinde ve bireysel düzeyde kavramlaştırmak mümkündür (Trompeter 1994, 57). Denetçi bağımsızlığı, denetçinin tespit edilen usulsüzlükleri raporlamadaki istekliliği ya da müşteri işletme baskısına karşı koyabilme ve kararlarında objektif kalabilme kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır (Tuan 2015, 295). Ayrıca ilgililere sunulacak denetim raporlarının güvenilirliğinin sağlanması da önemli bir unsurdur (Emby ve Davidson 1998, 177).

Denetçiler müşterilerin performansını değerlendirirken objektif olmalı ve görüş bildirirken müşterilerin baskısına karşı ayakta durabilmelidirler (Carey ve Simnett 2006, 653). Denetçilerin denetim faaliyetlerini gerçekleştirirken bağımsız, tarafsız ve dürüst davranmaları bağımsız denetim kalitesini etkileyen en önemli faktörlerden biridir (Houghton ve Jubb 2003, 299). Denetçinin bağımsızlığı, müşterilerinin talep ettiği bütünlük, kişisel hesap verebilirlik ve zamanında hizmet ile birlikte önemli bir diğer alandır (Joshi ve diğerleri 2009, 267). Denetçiler tarafından elde edilen bilgilerin belirli bir değere sahip olması kaliteli denetim faaliyetlerine, dolayısıyla katma değeri denetim faaliyetlerinin oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Kaliteli bağımsız denetim faaliyetleri farklı bilgi kullanıcılarına ihtiyaçları doğrultusunda fayda üreterek değeri yaratmaktadır. Sermaye piyasalarının gelişimi ve etkinliğinin artırılması beklenen faydalardan biridir. Ayrıca, bağımsız denetim firmalarının faaliyetlerinin gelişimine katkıda bulunması, mesleği daha cazip hâle getirerek ilerlemesini sağlaması ve paydaşlara karşı mesleki sorumlulukların daha etkin bir şekilde yerine getirilmesi kaliteli bir denetim hizmetinden beklenen diğer faydalar arasında sıralanabilir (Selamet ve Atılgan 2016, 116). Finansal bilgilerin bilgi kullanıcılarına doğru ve güvenilir şekilde iletilmesi diğer bir fayda olarak görülmektedir. Ayrıca bağımsız denetim faaliyetlerinin temel sorumluluğunun yerine getirilmesi sonucunda katma değeri sağladığı bilinmektedir (Ünal ve Arkaya 2016, 13).

Katma değeri denetim faaliyetleri, kuruluşun operasyonlarının iyileştirilmesini destekler ve hedeflerine ulaşmasında ona yardımcı olmaktadır (<http://5msolutions.com/value-added-auditing/>). Ayrıca, katma değeri denetim faaliyetleri, bağımsız ve objektif operasyonel analizler yapmak, işletme dışı değeri zincirinin her fonksiyonunu, sürecini ve faaliyetini incelemek, bir organizasyonun iş stratejileri ve hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmak, faaliyetlerin değerlendirmesinde sistematik ve disiplinli bir yaklaşımı takip etmek ve risk yönetimi, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirme ve iyileştirme amacına sahiptir (<https://>

www.qualitydigest.com/oct02/articles/04,article.shtml).

Denetçi bağımsızlığı ile ilgili olarak literatürde pek çok çalışma mevcuttur. Genellikle çalışmalarda denetçi bağımsızlığı ile denetim kalitesi arasındaki ilişki üzerine bulgulara yer verilmiştir. Bu çalışmalardan bazıları şu şekildedir.

DeAngelo (1981a; 1981b) bağımsızlığa zarar vermeyeceği sonucuna vardığı bazı ekonomik faktörleri geliştirmiş olduğu modele dahil etmiştir. Lai (2009) yaptığı çalışmada, denetçi bağımsızlığını kaybetme riskinin yüksek olması durumunda, yüksek yatırım olanakları ile firmalar için kazanç yönetiminde sınırlama yapmasına ve dolayısıyla beş büyük denetim firmasının kaliteli denetim hizmeti sunmasına yardımcı olmaktadır.

Richard (2006) yaptığı çalışmada bağımsızlık düzeyi ile denetim kalitesi arasında doğru orantının olduğunu belirtmiştir. Teoh ve Lim (1996) ortak ve ortak olmayan muhasebecilerin denetçi bağımsızlığı algılamalarında seçilen beş değişkenin etkilerini ve ampirik araştırma sonuçlarını rapor ettiği çalışmada denetim ücretinin, yönetim ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanmasını ve denetçi bağımsızlığı algılarını bozan en önemli faktör olduğunu göstermektedir. Denetim dışı ücretlerinin açıklanmasının olumlu etkisi önemli ölçüde daha az olduğunda, denetim kurullarının oluşumu, denetçi bağımsızlığının güçlendirilmesi üzerinde güçlü bir olumlu etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Garcia-Blandon ve Argiles (2015) yaptıkları çalışma sonucunda denetçi bağımsızlığının uzun süreli sözleşmelerde zedelenebileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca çalışmada, dış denetçilerin bağımsızlığı konusunda firmaların uzun denetim görevleri vermelerinin olumsuz etkilerinin olduğu belirtilmiştir.

3. DENETÇİ BAĞIMSIZLIĞININ DENETİMİN KATMA DEĞERİNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Denetçi bağımsızlığının denetimin katma değerine etkisini belirlemek amacıyla öncelikle firmalara ilişkin genel bilgiler verilmiştir. Araştırmaya katılan yatırım kuruluşlarından elde edilen veriler doğrultusunda katma değer ifadelerinin ortalaması alınmıştır. Katma değer ifadeleri ile denetçi bağımsızlığı arasında bir ilişkinin varlığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Son olarak analizler doğrultusunda sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

4. ÇALIŞMANIN AMACI

Çalışma, bağımsız denetim faaliyetlerini gerçekleştiren denetçilerin, etik ilkelerin temeli olan bağımsızlığının, denetim faaliyetlerinin katma değere etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla Türkiye'deki yatırım kuruluşlarının (aracı kurumlar ve aracı bankalar) denetçi bağımsızlığı ile denetim faaliyetlerindeki katma değer algılarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

5. ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Bağımsız denetim faaliyetleri, pek çok firmanın sunmuş olduğu finansal bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği açısından önem arz etmektedir. Özellikle yatırım faaliyetleriyle ilgilenen firmalar bağımsız denetimden geçmiş finansal bilgi ve tablolarına büyük değer

vermektedir. Çünkü bağımsız denetim faaliyetlerinin yatırımcı kararlarını doğrudan etkilediği görölmektedir. Aracı kurumlar ve aracı bankalar (yatırım kuruluşları) ekonomik piyasalarda oldukça büyük bir öneme sahiptir. Özellikle alım – satım emirleri konusunda aracı kurumlar ile yatırımcılar arasında bir güven bağının oluşması hem yatırımcının sağlıklı bir şekilde birikimlerini değerlendirmesi açısından hem de yatırımlarının güvenliği açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Yatırım kuruluşları 1986 yılında 19 aracı kurum ve 28 banka ile toplamda 47 yatırım kuruluşu borsada işlem görmeye başlamıştır. 2018 yılının ilk çeyreği itibariyle 64 aracı kurum ve 42 banka olmak üzere toplamda 106 yatırım kuruluşu faaliyetlerine devam ettirmektedir.

Çalışmada, saha araştırmalarında en sık kullanılan veri toplama yöntemlerinden yüz yüze anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında ana kütlenin tamamına ulaşmak için Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği'nin (Kamuyu Aydınlatma Formu) sitesinden yararlanılarak firmaların e-posta adresleri ve telefonları yardımıyla randevu alınmaya çalışılmıştır.

ÖS
381

Anket çalışmasının uygulama aşamasında, 10 yatırım kuruluşu e-posta yoluyla anketlere cevap verirken, 56 yatırım kuruluşu ile yüz yüze görüşmeler sağlanarak ankete katılımları sağlanmıştır. Ankete katılan kuruluşlar bütün sorulara cevap vermiştir. Saha çalışması sırasında Sermaye Piyasası Kurulu'nun internet sitesinden alınan listede yer alan 18 yatırım kuruluşunun faaliyetinin geçici veya tamamen durdurulduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla çalışmada 124 olarak belirlenen ana kütle sayısı 106'ya düşmüştür. Anketler Türkiye'de fiilen faaliyet gösteren Sermaye Piyasası Kurulu'na tabi 64 aracı kurum ile 42 aracı banka olmak üzere toplam 106 yatırım kuruluşu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda 66 anket formunun geri dönüşümü sağlanmıştır. Geri dönüşüm oranı %62,26'dır.

Bu çalışmada, güvenilirliğin araştırılması amacıyla Alfa katsayısı (Cronbach's Alpha) değeri dikkate alınmıştır. 21 ifadeden oluşan bağımsız denetimin katma değeri çalışmada, Cronbach's Alpha değeri 0,88 olarak bulunmuştur. Bu değer sosyal bilimlerde, çalışmanın yüksek seviyede güvenilir olduğunu göstermektedir.

6. BULGULARIN ANALİZİ

Çalışma kapsamında araştırmaya katılan aracı kurum ve bankalar ile ilgili genel bilgiler şu şekildedir:

Araştırmaya katılan yatırım kuruluşlarının %68,2'sinin aracı kurum faaliyetlerini gerçekleştirdiği, %31,8'inin ise aracı banka faaliyetlerini gerçekleştirdiği Tablo 1'de görölmektedir.

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Kuruluşların Faaliyet Alanları

<i>Faaliyet Alanları</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Kümülatif Yüzde</i>
<i>Aracı Kurum faaliyetleri</i>	45	68,2	68,2
<i>Bankacılık Faaliyetleri</i>	21	31,8	100,0
TOPLAM	66	100,0	

Araştırmaya katılan yatırım kuruluşlarındaki personellerin %28,8'inin denetim faaliyetlerinden sorumlu olduğu, %24,2'sinin muhasebe sorumlusu olduğu, %13,6'sının finans sorumlusu olduğu, %1,5'inin yönetim kurulu üyesi olduğu, %28,8'nin finansal raporlama sorumlusu olduğu ve %3'ünün ise diğer departmanlardan olduğu Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. Çalışmaya Katılan Kuruluşlardaki Personellerin Departmanları

<i>Departman</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Kümülatif Yüzde</i>
<i>Denetim Sorumlusu</i>	19	28,8	28,8
<i>Muhasebe Sorumlusu</i>	16	24,2	53,0
<i>Finans Sorumlusu</i>	9	13,6	66,7
<i>Yönetim Kurulu Üyesi</i>	1	1,5	68,2
<i>Finansal Raporlama Sorumlusu</i>	19	28,8	97,0
<i>Diğer</i>	2	3,0	100,0
<i>TOPLAM</i>	66	100,0	

ÖS
382

Araştırmaya katılan yatırım kuruluşlarına yöneltilen “Şuan hangi denetim firmasıyla çalışıyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar neticesinde %72,7'si 4 büyük (PWC, KPMG, E&Y ve D&T) denetim firmasıyla çalışırken, %27,3'ü ise ulusal denetim firmalarıyla çalıştığı Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3. Yatırım Kuruluşlarının Çalıştığı Denetim Firmaları

<i>Denetim Firması</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Kümülatif Yüzde</i>
<i>Ulusal Denetim Firması</i>	18	27,3	27,3
<i>4 Büyük denetim Firması</i>	48	72,7	100,0
<i>TOPLAM</i>	66	100,0	

Araştırmaya katılan yatırım kuruluşlarının çalıştığı dört büyük denetim firmasının dağılımı tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4'e göre aracı kurumların %18,5'i PWC denetim firmasıyla, %33,3'ü KPMG denetim firmasıyla, %29,7'si E&Y denetim firmasıyla ve %18,5'i D&T denetim firmasıyla çalıştığı görülmektedir. Aracı bankalarda ise, %9,5'i PWC denetim firmasıyla, %42,9'u KPMG denetim firmasıyla, %28,6'sı E&Y denetim firmasıyla ve %19,0'u D&T denetim firmasıyla çalıştığı görülmektedir.

Tablo 4. Yatırım Kuruluşlarının Çalıştığı Dört Büyük Denetim Kuruluşunun Oranları

<i>Aracı Kurumlar</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Kümülatif Yüzde</i>
<i>PWC</i>	5	18,5	18,5
<i>KPMG</i>	9	33,3	51,8
<i>E&Y</i>	8	29,7	81,5
<i>D&T</i>	5	18,5	100,0
<i>TOPLAM</i>	27	100,0	
<i>Aracı Bankalar</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Kümülatif Yüzde</i>
<i>PWC</i>	2	9,5	9,5
<i>KPMG</i>	9	42,9	52,4
<i>E&Y</i>	6	28,6	81
<i>D&T</i>	4	19,0	100,0
<i>TOPLAM</i>	21	100,0	

**ÖS
383**

Faktör analizi sonucunda belirlenen bağımsız denetimin katma değer algılarına yönelik 4 faktör eşliğinde 21 ifade tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Bağımsız Denetimde Katma Değer Algılarına Yönelik İfadeler

EKONOMİK BÜYÜME	N	Ortalama	Standart Sapma
Bağımsız denetim faaliyetleri, işletme kaynaklarının etkin ve verimli kullanılmasına yardımcı olmaktadır.	66	3,80	,749
Bağımsız denetim faaliyetleri, sürdürülebilir karlılığı sağlamaktadır.	66	3,61	,926
Bağımsız denetim faaliyetleri, yatırımlardaki yeni gelişmelerin takibi ve teşviklerden yararlanma derecesini arttırmaktadır.	66	3,59	,656
Bağımsız denetim faaliyetleri, işletmelerin kar marjının yükselmesinde rol almakla birlikte ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır.	66	3,35	,920
Bağımsız denetim faaliyetleri, işletmeler arasındaki rekabet üstünlüğünü sağlamada yardımcı olmaktadır.	66	3,32	,995
KURUMSAL YÖNETİME TEŞVİK			
Bağımsız denetim, işletmelerin iç denetim faaliyetleri doğrultusunda stratejik hedeflerin oluşturulmasına imkan tanımaktadır.	66	3,88	,713
Bağımsız denetim faaliyetleri, kurumsal değerlere bağlılığı arttırmaktadır.	66	3,82	,783
Bağımsız denetim faaliyetleri, firma yönetiminin doğru ve güvenilir kararlar almasına yardımcı olmaktadır.	66	3,74	,810
Bağımsız denetim faaliyetleri, firma ile yatırımcılar arasında oluşabilecek çıkar çatışmalarını önleyebilecek bir organizasyon yapısı oluşturmada yardımcı olmaktadır.	66	3,68	,786
Bağımsız denetim faaliyetleri, firma yönetimi ve personelinin hak ve menfaatlerinin korunmasına yönelik faaliyetlere yönlendirmektedir.	66	3,27	,887

BAĞIMSIZ DENETİM FAALİYETLERİNDE ŞEFFAFLIK			
Bağımsız denetim faaliyetleri, saydamlık ve hesap verilebilirlik ilkeleri doğrultusunda raporlama imkanı tanımaktadır.	66	4,12	,734
Bağımsız denetim faaliyetleri süresince denetim ekibi, gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin gerekçeleri açıklamaktadır.	66	4,00	,496
Bağımsız denetim faaliyetleri süresince denetim ekibi, denetim süreci hakkında bilgi vermektedir.	66	3,95	,478
Bağımsız denetim faaliyetleri sonucunda genellikle müşteri firmaya yönelik olumlu veya olumsuz geri dönüşümler sağlanmaktadır.	66	3,85	,662
FİNANSAL TABLolar DENETİMİ VE FİNANSAL RAPORLAMANIN GÜVENİLİRLİĞİ			
Finansal raporlamanın güvenilirliğinin sağlanmasında, denetçi raporlarının bağımsız, eksiksiz ve karşılaştırılabilir olmalıdır.	66	4,26	,664
Bağımsız denetim faaliyetleri, finansal raporlamanın gerçeğe uygunluk ve güvenilirlik derecesini arttırmaktadır.	66	4,20	,561
Bağımsız denetim faaliyetleri, piyasa güveni ve istikrarının sağlanmasına yardımcı olmaktadır.	66	4,17	,597
Bağımsız denetim faaliyetlerinin standartlar ve ilkeler doğrultusunda gerçekleştirilmesi, finansal bilgi ve raporlamaya olan güveni arttırmaktadır.	66	4,12	,668

Araştırma kapsamında yatırım kuruluşlarının katma değere ilişkin ifadelerle verdiği cevaplar dikkate alındığında ekonomik büyümeye etki faktörü altındaki Bağımsız denetim faaliyetleri, yatırımlardaki yeni gelişmelerin takibi ve teşviklerden yararlanma derecesini arttırmaktadır.” ifadesi 3.80 oranla en yüksek değeri alırken, “Bağımsız denetim faaliyetleri, işletmeler arasındaki rekabet üstünlüğünü sağlamada yardımcı olmaktadır.” ifadesi 3.32 ortalama ile en düşük değeri almıştır.

Kurumsal yönetime teşvik üzerine etki faktörü dikkate alındığında “Bağımsız denetim, işletmelerin iç denetim faaliyetleri doğrultusunda stratejik hedeflerin oluşturulmasına imkan tanımaktadır.”ifadesi 3,88 oranla en yüksek ortalama değeri alırken, “Bağımsız denetim faaliyetleri, firma yönetimi ve personelinin hak ve menfaatlerinin korunmasına yönelik faaliyetlere yönlendirmektedir.” ifadesi 3.27 oranla en düşük ortalama değeri aldığı görülmektedir.

Bağımsız denetim faaliyetlerinde şeffaflığa etki faktörü altındaki “Bağımsız denetim faaliyetleri, saydamlık ve hesap verilebilirlik ilkeleri doğrultusunda raporlama imkanı tanımaktadır.” ifadesi 4.12 ortalama oranla en yüksek değere sahipken, “Bağımsız denetim faaliyetleri sonucunda genellikle müşteri firmaya yönelik olumlu veya olumsuz geri dönüşümler sağlanmaktadır.” ifadesi 3,85 oranla en düşük ortalama değeri aldığı görülmektedir. Finansal tablolar denetimi ve finansal raporlamanın güvenilirliğine etkisi konusundaki ifadelerden “Finansal raporlamanın güvenilirliğinin sağlanmasında, denetçi raporlarının bağımsız, eksiksiz ve karşılaştırılabilir olmalıdır.” ifadesi 4,26 ortalama oranla en yüksek değere sahipken, “Bağımsız denetim faaliyetlerinin etik ilke ve kurallara uygunluğu hem finansal bilgilerin hem de denetim personelinin güvenilirliğini arttırmaktadır.” ifadesi 4,12 oranla en düşük ortalama değeri aldığı görülmektedir.

6.1. Bağımsızlık ile Bağımsız Denetimin Katma Değer Boyutlarına G6re Alđı Farklılıklarına İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

Araştırmaya katılan yatırım kuruluşlarına “Bağımsızlık kavramı denetim kalitesinin arttırılması açısından ne d6zeyde 6nemlidir?” ifadesine verilen cevaplar sonucunda %6,1’i orta derecede 6nemli olduğunu, %27,3’6 6nemli bir kriter olarak ifade ederken, %66,6’sı denetçilerin bağımsızlığının kalitesinin arttırılmasında en 6nemli kriter olarak belirtmiştir. Bu veriler doğrultusunda denetçi bağımsızlığı ile bağımsız denetimde katma değer algılarının belirlenmesi amacıyla Anova analizi yapılmıştır. Ayrıca anlamlı farklılıkların tespit edilmesi amacıyla da Tukey testi uygulanmıştır.

Tablo 6. Bağımsızlık ile Bağımsız Denetimin Katma Değeri Fakt6rlerine İlişkin Tamamlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Derecelendirme	N	Ortalama	Standart Sapma
<i>Ekonomik B6y6me</i> (Fakt6r 1)	Orta Derecede 6nemli	4	4,250000	,4123106
	6nemli	18	3,988889	,5717763
	En 6nemli	44	4,081818	,3792727
	Toplam	66	4,066667	,4386459
<i>Kurumsal Y6netime Teşvik</i>	Orta Derecede 6nemli	4	3,150000	,4123106
	6nemli	18	3,511111	,5870052
(Fakt6r 2)	En 6nemli	44	3,686364	,6106005
	Toplam	66	3,606061	,6035482
<i>şeffaflık</i> (Fakt6r 3)	Orta Derecede 6nemli	4	3,7500	,20412
	6nemli	18	3,7500	,52859
	En 6nemli	44	3,8409	,44162
	Toplam	66	3,8106	,45375
<i>G6venilirlik</i> (Fakt6r 4)	Orta Derecede 6nemli	4	3,750000	,2886751
	6nemli	18	3,569444	,6956036
	En 6nemli	44	3,869318	,5991482
	Toplam	66	3,780303	,6209719

Tablo 7’de yer alan Anova analizi sonucuna g6re denetçi bağımsızlığı ile denetimin katma değer ortalamaları için hesaplanan p değerinin 0,05 anlamlılık değerinden d6ř6k olduğu g6r6lmektedir.

Tablo 7. Bağımsızlık ile Bağımsız Denetimin Katma Değer Ortalamalarına Göre Algı Farklılıklarına İlişkin ANOVA Analizi

FAKTÖR		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Bağımsız Denetimin Katma Değeri	Gruplar arası	1,379	2	,729	3,764	,030
	Grup içi	10,209	63	,178		
	Toplam	11,588	65			

Tablo 8’de yer alan Anova analizi sonuçlarına göre denetçi bağımsızlığı ile bağımsız denetimin kalite boyutları arasında hesaplanan p değerinin 0,05 anlamlılık değerinden faktör 1 ve 3’te hesaplanan değerden düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca, faktör 2 ve 4’te hesaplanan p değerinin 0,05 anlamlılık değerinden yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla denetçi bağımsızlığı ile denetimin katma değer boyutlarından faktör 2 ile 4 arasında anlamlı bir farklılıktan söz etmek mümkün değildir. Bağımsız denetimin katma değer 1 ve 3 boyutu ile anlamlı bir farklılığın varlığından söz etmek mümkündür. Anlamlılığın tespiti için Tukey testi uygulanmıştır.

ÖS
386

Tablo 8. Bağımsızlık ile Bağımsız Denetimin Katma Değer Boyutlarına Göre Algı Farklılıklarına İlişkin ANOVA Analizi

FAKTÖR		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Ekonomik Büyümeye Etkisi (Faktör 1)	Gruplar arası	1,502	2	,751	3,827	,010
	Grup içi	29,783	63	,473		
	Toplam	31,285	65			
Kurumsal Yönetime Teşvik (Faktör 2)	Gruplar arası	1,031	2	,515	1,365	,263
	Grup içi	23,782	63	,377		
	Toplam	24,813	65			
Bağımsız Denetim Faaliyetlerinde Şeffaflık (Faktör 3)	Gruplar arası	1,357	2	,728	3,649	,013
	Grup içi	12,205	63	,214		
	Toplam	13,562	65			
Finansal Tablolar Denetimi ve Finansal Raporlamanın Güvenilirliği (Faktör 4)	Gruplar arası	,450	2	,225	1,057	,354
	Grup içi	13,415	63	,213		
	Toplam	13,865	65			

Tablo 9’de faktör 1 ile 3 içerisinde algılanan farklılıkların nedeni denetçi bağımsızlığının katma değere etkisini önemli bir kriter olarak algılayan yatırım kuruluşları ile en önemli kriter olarak gören yatırım kuruluşları arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Bağımsızlık ile Bağımsız Denetimin Kalite Boyutlarına G6re Algı Farklılıklarına İlişkin Tukey Testi

Bağımsız Değişken	Ortak Grup (I)	Ortak Grup (J)	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	P
Ekonomik B6y6meye Etkisi (Fakt6r 1)	Orta Derecede 6nemli	6nemli	-,06753	,26144	,914
		En 6nemli	-,43841	,23994	,169
	6nemli	Orta Derecede	-,06753	,26144	,914
		En 6nemli	,25554*	,09485	,037
	En 6nemli	Orta Derecede	-,43841	,23994	,169
		6nemli	-,25554*	,09485	,037
Bağımsız Denetim Faaliyetlerinde Şeffaflık (Fakt6r 3)	Orta Derecede 6nemli	6nemli	,22059	,18221	,421
		En 6nemli	-,06977	,16722	,919
	6nemli	Orta Derecede	-,22059	,18221	,421
		En 6nemli	-,29036*	,10993	,028
	En 6nemli	Orta Derecede	,06977	,16722	,919
		6nemli	,29036*	,10993	,028

5. SONUÇ

Yatırım kuruluşları 6zerine gerçekteştirilen çalışmanın sonuçları şu Şekildedir: Yatırım kuruluşlarının %68,2'sinin aracı kurum faaliyetlerini gerçekteştirdiği, %31.8'inin ise aracı banka faaliyetlerini gerçekteştirdiği belirlenmiştir. Araştırmaya katılan yatırım kuruluşlarının %72,7'si 4 b6y6k (PWC, KPMG, E&Y ve D&T) denetim firmasıyla çalışırken, %27,3'6n6n ise ulusal denetim firmalarıyla çalıştığı belirlenmiştir. Ayrıca yatırım kuruluşlarının %33,3'6 KPMG denetim firmasıyla, %29,7'si E&Y denetim firmasıyla, %18,5'i PWC denetim firmasıyla ve %18,5'i D&T denetim firmasıyla çalıştığı g6r6lmektedir. Aracı bankalarda ise, %9,5'i PWC denetim firmasıyla, %42,9'u KPMG denetim firmasıyla, %28,6'sı E&Y denetim firmasıyla ve %19,0'u D&T denetim firmasıyla çalıştığı belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında yatırım kuruluşlarının katma değere ilişkin ifadelere verdiği cevaplar dikkate alındığında ekonomik b6y6meye etki fakt6r6 altındaki "Bağımsız denetim faaliyetleri, yatırımlardaki yeni gelişmelerin takibi ve teşviklerden yararlanma derecesini arttırmaktadır."ifadesi 3.59 oranla en y6ksek değeri alırken, "Bağımsız denetim faaliyetleri, işletmeler arasındaki rekabet 6st6nl6đ6n6 sağlamada yardımcı olmaktadır." ifadesi 3.32 ortalama ile en d6ř6k değeri almıştır. Kurumsal y6netime teşvik 6zerine etki fakt6r6 dikkate alındığında "Bağımsız denetim, işletmelerin iç denetim faaliyetleri doğrultusunda stratejik hedeflerin oluşturulmasına imkan tanımaktadır."ifadesi 3,88 oranla en y6ksek ortalama değeri alırken, "Bağımsız denetim faaliyetleri, firma y6netimi ve personelinin hak ve menfaatlerinin korunmasına y6nelik faaliyetlere y6nlendirmektedir." ifadesi 3.27 oranla en d6ř6k ortalama değeri aldığı g6r6lmektedir.

Bağımsız denetim faaliyetlerinde Şeffaflığa etki fakt6r6 altındaki "Bağımsız denetim faaliyetleri, saydamlık ve hesap verilebilirlik ilkeleri doğrultusunda raporlama imkanı tanımaktadır." ifadesi 4.18 ortalama oranla en y6ksek değere sahipken, "Bağımsız denetim faaliyetleri sonucunda genellikle m6şteri firmaya y6nelik olumlu veya olumsuz geri d6n6ř6mler

sağlanmaktadır.” ifadesi 3,85 oranla en düşük ortalama değeri aldığı görülmektedir. Finansal tabloların denetimi ve finansal raporlamanın güvenilirliğine etkisi konusundaki ifadelerden “Finansal raporlamanın güvenilirliğinin sağlanmasında, denetçi raporlarının bağımsız, eksiksiz ve karşılaştırılabilir olmalıdır.” ifadesi 4,30 ortalama oranla en yüksek değere sahipken, “Bağımsız denetim faaliyetlerinin etik ilke ve kurallara uygunluğu hem finansal bilgilerin hem de denetim personelinin güvenilirliğini arttırmaktadır.” ifadesi 4,14 oranla en düşük ortalama değeri aldığı görülmektedir.

Genel anlamda yatırım kuruluşlarının bağımsız denetim faaliyetlerinin ekonomik büyümeye etkisi ve kurumsal yönetime teşvik konusunda kararsız bir görüşe sahiptir. Bununla birlikte bağımsız denetim faaliyetlerinde şeffaflığın artırıldığı ve finansal tabloların denetimi ve finansal raporlamada güvenilirliğin sağlanması konusunda olumlu görüş bildirmektedirler.

ÖS
388

Analiz sonuçlarına göre; bağımsızlık ile denetimin katma değeri ortalamaları için hesaplanan p değerinin 0,05 anlamlılık değerinden düşük olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bağımsızlık ile denetimin katma değeri arasında anlamlı bir farklılıktan söz etmek mümkündür. Bu anlamlı farklılıkların tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilen analizler sonucunda denetçi bağımsızlığının hem yatırım kuruluşlarının ekonomik olarak büyümesine hem de bağımsız denetim faaliyetlerinde şeffaflığın artırılması yönünde bir katma değer sağladığı tespit edilmiştir.

Bu çalışma ile birlikte bağımsız denetim faaliyetlerinin katma değer sağlamasındaki kriterler tespit edilmiştir. Daha sonraki yapılacak çalışmalara yol gösterme amacını da taşımaktadır. Ayrıca literatürde eksik olan bağımsız denetimde katma değer faaliyetlerine de katkı sağladığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Babatunde, S. A. ve T. O. Fagbemi. 2010. “Audit Quality, Corporate Governance and Firm Characteristics in Nigeria”, *International Journal of Business and Management*, 5(5).
- Bhattacharya, A. 2001. ”Multiculturalism and the Accounting Profession: Enhancing Employee Productivity and Client Satisfaction”, *National Public Accountant*, 46(3).
- Carcello, J. V., R. H. Hermanson, ve N. T. McGrath. 1991. “Audit Quality Attributes: The Perceptions of Audit Partners”, *Preparers and Financial Statement Users, Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 11(1).
- Carey, P. ve R” Simnett 2006. “ Audit Partner Tenure and Audit Quality”, *The Accounting Review*, 81 (3).
- Daugherty A. B., S. Parker ve G. F. Peters. 2016. “Internal Audit Quality and Financial Reporting Quality: The Joint Importance of Independence and Competence”, *Journal of Accounting Research*, 54 (1).

- DeAngelo, L. E. 1981b. "Auditor Size and Audit Quality", *Journal of Accounting ve Economics*, 3(3).
- DeAngelo, L.E. 1981a. "Auditor Independence, 'Low Balling', and Disclosure Regulation". *Journal of Accounting and Economics*, Aug., 3(2).
- Donald, S., S. Lowensohn ve L. E. Johnson 2006. "The Determinants of Perceived Audit Quality and Auditee Satisfaction in Local Government, *J. Of Public Budgeting*", *Accounting & Financial Management*, 18 (2).
- Erken, H. 2009. "Denetimde 'Bağımsızlık' Kavramı", *Denetim Dergisi*, 1(1).
- Emby, C. ve R. A. Davidson. 1998. "The Effects of Engagement Factors on Auditor Independence: Canadian Evidence", *Journal of International Accounting, Auditing ve Taxation*, 7 (2).
- Garcia-Blandon, J. ve J. M. Argiles. 2015. "Taxation Audit Firm Tenure and Independence: A Comprehensive Investigation of Audit Qualifications in Spain", *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 24 (1).
- Giroux, G. ve R. Jones. 2011. "Measuring Audit Quality of Local Governments in England and Wales", *Research in Accounting Regulation*, 23 (1).
- Gönülaçar, Ş. 2007. "İç Denetimde Hedefler ve Beklentiler I", *Mali Hukuk Dergisi*, Temmuz-Ağustos. 130 (1).
- Hardies, K., D. Breesch ve J. Branson. 2009. "Are Female Auditors Stil Women?: Analyzing The Gender Differences Affecting Audit Quality", *Vergilius Aeneis*, 5(1).
- Houghton, K. A. ve C. A. Jubb, 2003. "The Market for Financial Report Audits: Regulation of and Competition for Auditor Independence", *Low and Policy*, 25(3).
- <http://5msolutions.com/value-added-auditing/>, (Erişim Tarihi: 10.07.2018).
- https://www.qualitydigest.com/oct02/articles/04_article.shtml, (Erişim Tarihi: 12.07.2018).
- Joshi, P. L., J. Al Ajmi ve W. G. Bremser. 2009. "A Study of Auditor-Client Relationships and Problems in The Bahraini Audit Environment", *Advances in Accounting, Incorporating Advances in International Accounting*, 25(1).
- Kannan, G. ve K.B. Akhilesh. 2002. "Human Capital Knowledge Value Added: A Case Study in Infotech", *Journal of Intellectual Capital*, 3(2).
- Kayrak, M. 2015. "Denetim Başarısızlığı Kavramı: Nedenleri, Sonuçları ve Çözüm Önerileri", *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1).
- Lai, Kam-Wah. 2009. "Does Audit Quality Matter More for Firms With High Investment Opportunities?", *J. Account. Public Policy*, 28(1).

- Law, P., D. Yuen ve L. Chan. “The Impact of Guanxi on Auditor Independence: Perceptions of Auditors and CFOs in Hong Kong,” *Corporate Ownership and Control*, 10(2).
- Nelson, M. W. 2003. “A Review of Experimental and Archival Conflicts of Interest Research in Auditing”, Cornell University, Working Paper.
- Reiter, S. A. ve P. F. Williams 2009. “The History and Rhetoric of Auditor Independence Concepts, *Business Ethics Quarterly*”, 14(3).
- Selamet F. ve Ç. Atılğan. 2016. *Denetim Kalitesi Nedir ve Nasıl Ölçülür?*, KPMG-Denetimin Değeri, Günce Reklam Yayıncılık Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti, İstanbul.
- Soliman, M. ve M. A. Elsalam. 2012. “Corporate Governance Practices and Audit Quality: An Empirical Study of The Listed Companies in Egypt”, *World Academy of Science, Engineering and Technology*, 71(1).
- Teoh, H.Y. ve C.C. Lim. 1996. “An Empirical Study of the Effects of Audit Committees. Disclosure of Non-audit Fees, and Other Issues on Auditor Independence: Malaysian Evidence”, *Journal of Accounting, Auditing and Taxation* 5(2).
- Tepalagul, N. ve L. Lin. 2015. “Auditor Independence and Audit Quality: A Literature Review”, *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 30(1).
- Trompeter, G. 1994. “The Effect of Partner Compensation Schemes and Generally Accepted Accounting Principles on Audit Partner Judgment”, *Auditing: A Journal of Practice ve Theory*, 13(2).
- Tuan, K. 2015. “Bağımsız Denetimde Rotasyon Uygulaması: Sistemin Artıları-Eksileri Üzerine Tartışmalar”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(16).
- Ünal İ. ve İ. Arkaya. 2016. “Denetim Görüşünün Ötesi: Denetlenmiş Finansal Bilgilerin Sağladığı Katma Değer”, *KPMG-Denetimin Değeri*, Günce Reklam Yayıncılık Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti, İstanbul.